

Helhetssynen — anske kräver den en ny anda.

Vår välfärd är avhängig en rad faktorer och förhållanden som politisk stabilitet, ekonomi, miljö och välsstil. Att det mesta här i samhället hänger samman, står i beroendeförhållande till varandra, förklarar inte alltid tillvaron utan kan stundom innebära komplikationer.

Samhället innesluter i sig många paradoxer och social utveckling är inte enkelt reversibel. Välfärdstaten förutsätter att man tillvaratar resurser och fördelar dem till folkflertalet på ett sätt som ökar trygghet och jämlikhet. Det finns dock ett späningsförhållande mellan dem som genom konkreta handlingar främjar jämlikheten och de krafter som strävs efter sig för jämlikhet i någon slags abstrakt mening.

Det svenska samhället har genomgått omvälvande förändringar under de senaste två, tre decennierna. Människornas värderingar har förändrats och traditionella livsmönster har lösts upp. Vårt samhälle är dynamiskt och den enskilda människans eller gruppens villkor förändras ständigt. Därmed är det knappast fruktbart att söka nya lösningar på gamla problem, eller använda otidsenliga instrument för att attackera nya problemställningar. Vi måste vara tidsmässiga och det är av utomordentligt betydelse att vi ställer de rätta frågorna. Men det är även viktigt att vi utgår från ideologier som förenar och att vi inriktar arbetet på problemställningar/förhållanden som är gemensamma för oss.

Genom en reformistisk politik har vi byggt ut välfärdssystemet. Under det senaste året har lagstiftaren infört ett par viktiga sociala reformer, nämligen socialtjänstlagen som trädde i kraft 1982.01.01 samt hälso- och sjukvårdslagen med ikraftträdande 1983.01.01. Socialtjänsten och hälso- och sjukvår-

den utgör väsentliga delar av samhällets totala välfärdssystem.

I förarbetena till dessa två lagar talas om vikten av att anlägga en helhetssyn på den enskildes förhållanden. Begreppet helhetssyn har givits central betydelse. Vägledande för arbetet med socialtjänst-reformen var att få till stånd en verksamhet som präglades av helhetssyn. I regeringens proposition 1979/80:1 Om socialtjänsten säger departementschefen: "Helhetssynen innebär att en enskilds eller gruppens sociala situation och de problem han eller gruppen upplever skall ses i förhållande till hela den sociala miljön".

Och i proposition 1981/82:97 Hälso- och sjukvårdslag betonar föredragande departementschefen följande: "Det är angeläget att en helhetssyn anläggs på patientens förhållanden". Samt: "Att en helhetssyn skall anläggas framgår bl.a. av att skyldighet föreligger också att förebygga ohälsa".

Socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen utgår från en gemensam grundsyn på omsorg om människor. Det praktiska omvårdnadsarbetet skall i olika avseenden präglas av en helhetssyn. Akcepterandet av helhetssynen innebär att man skall vinnlägga sig om att förstå människans situation totalt. Men det innebär också att man skall förena yrkeskunskap med känsla och kreativitet, samt visa respekt för den enskilde som tillmätts ha egna resurser som skall beaktas. Med anläggande av ett sådant betraktelsesätt får helhetssynen betydelsefulla konsekvenser för det praktiska socialtjänst-, hälso- och sjukvårdsarbetet.

Socialtjänstlagen samt hälso- och sjukvårdslagen har givits karaktär av målinriktad ramlag. Detta bl.a. för att skapa tillräckligt utrymme för möjliggörande av analyser och insatser utifrån en helhetssyn.

Vilka är de grundläggande problemen med att genomföra en konsekvent tillämpning av helhetssynen inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården? Frågan kan inte besvaras tillförlitligt idag. Bl.a. har hälso- och sjukvårdslagen varit i bruk allt för kort tid för att någon egentlig erfarenhet har utvunnits. Men vissa synpunkter kan ju anföras.

Vid genomgång av förarbetena till de två lagstiftningarna finner man att två aspekter på begreppet helhetssyn betonas. Förekommande problem skall

analyseras utifrån ett helhetsperspektiv och insatta åtgärder skall präglas av helhetssyn. Man kan här fråga: på vems villkor skall helhetsinsatserna komma till stånd? Är det den enskilde som bestämmer genom sin efterfrågan av insatser, eller är insatsen påtvingad i brist på alternativa lösningar? I nuläget är socialtjänstens möjligheter att få till stånd helhetsinsatser begränsade. Bl a därför att de grundläggande orsakerna till sociala problem ofta ligger utanför socialtjänstens möjligheter att komma åt dem. De för socialtjänsten önskvärda och inte sällan nödvändiga resurserna är ofta förankrade hos annan huvudman, som om det vill sig illa inte har vare sig intresse eller skyldighet att planera och åtgärda i enlighet med ett helhetsperspektiv.

Från medicinskt håll har det framförts en rad hinder mot ett beaktande av helhetssynen i det sjukvårdande arbetet. Det har bl a gjorts gällande att den höga graden av specialisering som kännetecknar sjukvården gör det så gott som omöjligt att tillämpa helhetssynen.

Under senare år har det socialpolitiska utvecklingsarbetet inriktats på att utveckla metoder som kan ge begreppet helhetssyn konkretion. Om helhetssynen kan bl a sägas att den står som ett samlande uttryck för en vårdideologi som beaktar det totala, ställer människan i centrum samt tar hänsyn till hennes förutsättningar och behov. Det är otvivelaktigt så att helhetssynen manar fram ett accentuerat behov av samverkan. Och utvecklingen av samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården i arbetet med att främja välfärd och hindra ohälsa förutsätter att de som är verksamma inom de båda disciplinerna får gedigen information och kunskap om varandras arbetsområden. Idag är

det rätt så klenk på den punkten. Här synes faktorer som utbildning, yrkesetik, kunskapsidé och människosyn inverkat. Det är kanske också så att den utformning av målinriktad ramlag som socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen fått har givit upphov till tolkningssvårigheter av begreppet helhetssyn. Men man kan också fråga om det finns andra orsaker.

All samhällsförändring rymmer komplexitet. Arbetet med att ge substans åt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen utgör inte något undantag.

Nya idéer och former är nödvändiga för samhällets liv och växt. Det behövs en viss frihet för att utveckla nya idéer och nya former. Och samtidigt som det för utvecklingsarbete fordras förmåga till visionärt tänkande och skapande av alternativa framtidsmöjligheter så måste vi ha förmåga att anvisa en konkret väg för praktiska insatser som utnyttjas maximalt i den dagliga samvaron.

Det har sagts att helhetssynen står som ett samlande uttryck för den vårdideologi som utgör basen för socialtjänsten och hälso- och sjukvården. På grund härav är det nödvändigt att vi skapar relationer som bildar underlag för en fruktbar samverkan. Personligen tror jag att vi börjar urskilja konturer på den framtid som håller på att ta gestalt. Ny problematik måste attackeras med dugliga instrument. Det innehåll som skall ges socialtjänsten och hälso- och sjukvården kommer att stå för något nytt, som mångt och mycket innebär en brytning med de etablerade och ett uppbrott från det invanda.

Kanske vi måste skapa en ny anda för att nå målen. Är det nödvändigt så låt oss då göra det tillsammans.